

כמה שווה חינוך של ילד אוטיסטי?

שעתיים בשבוע הן פוגשות את הילד המיוחד 'שלהן', משחקות איתו, מפעילות אותו ומעניקות להוריו ולמשפחתו הפוגה קלה מהעול התמידי המכביד • הן חונכות, בין השאר, ילדים אוטיסטים, עיוורים, משותקי מוחין ובעלי תסמונת דאון והן עושות זאת באהבה ובמסירות אין קץ • אז מה הפלא שהילדים נקשרים אליהן כל-כך ושההורים רואים בהן 'מלאכים משמים' • תלמידות בחסד

עורכים להן שבתות בצוותא ומפגשי תמיכה. ואז עלתה במוחי המחשבה שאולי אפשר לארגן פעילות, שתוכל מצד אחד לסייע למשפחות ומצד שני לתרום רבות גם לתלמידות. כך יצא לדרך 'מעגל החסד' של 'בית רבקה'.

"אל המכללה מגיעות תלמידות מכל רחבי הארץ, כל אחת מהן חונכת – שעתיים בשבוע – ילד המתגורר בסביבת מגוריה. הקמנו את הארגון בשנה שעברה וב"ה הוא פועל בהצלחה רבה. הבנות מטפלות בכל סוגי הילדים המיוחדים. תסמונת דאון, עיוורון, אוטיזם ועוד. אני יכולה לספר ממה שחוויתי בבית כאשר הבת שלי חנכה ילד אוטיסט בעיר רחובות והתפתחה ביניהם תקשורת מאוד מיוחדת. כאשר בתי התכוננה לנסיעה לרבי לך"ב בשבת וסיפרה על כך לילד, הוא החל לבכות ולמחות 'לא!

הראשונה ללימודיהן. "הייתה זו אחת מתלמידותיי לשעבר, הגב' שרה-רבקה ליפשי, שבזכותה הבזיק ניצוץ החסד במוחי. היא נהגה לקרוא בכל שבוע את הטור האישי שלי במוסף 'משפחה חסידית' של שבועון 'כפר חב"ד' ויום אחד היא פנתה אליי בשאלה מדוע אינני כותבת אף-פעם על ילדי החינוך המיוחד".

הגב' ליפשי, ראוי לציין, היא בעצמה אם לילד אוטיסט ושאלתה-הצעתה נפלה על אוזניים קשובות.

"חשבתי בליבי שהיא צודקת ושבאמת חשוב לכתוב על נושא הילדים המיוחדים. הכנתי כתבה ובעקבותיה התפתחה בינינו שיחה. היא סיפרה לי על ארגון העונה לשם 'יד לילד המיוחד', במסגרתו מקשרים בין משפחות אנ"ש שבהן יש ילד מיוחד,

שהגב' יהודית לנדא מדברת על 'פרויקט החסד' אותו היא יזמה, היא מזדרזת לסייג זאת במשפט מצטנע. "אני רק יזמתי, אבל את העבודה עצמה עושות הגב' שרה-רבקה ליפשי והגב' חדווה סגל", היא אומרת. והיא גם מוכנה לשתף אותנו בתהליך גיבושו והתהוותו של הפרויקט.

"שנים רבות אני מלמדת במגמת החינוך המיוחד ב'בית רבקה'. מגמה זאת משלבת הקניית כישורי הוראה עם הענקת ידע וכלים לטיפול בילדים מיוחדים. מאז ומתמיד הוגעתי את מוחי בחיפוש אחר הדרך הטובה ביותר שבאמצעותה נוכל לקרב את התלמידות אל עולמם של הילדים המיוחדים, אותם הן תלמדנה בעתיד. לא חיפשתי עוד סטאז'. רציתי משהו אחר, שונה ומקורי שיוכל להתבצע כבר בשנה

עומק את תרומתו של הפרויקט למשפחות. זה קרה כאשר הנוכח המיוחד שלה השתלב בו

הילדים סופרים את הימים בציפייה לבואן. ילדים 'מיוחדים' וחונכות (אילוסטרציה)

בנות 'בית רבקה' לא היה מאושר ממנה. "לי עצמי זה לא הועיל באופן מעשי", היא מספרת, "שכן אין בת המתגוררת באזור חיפה. אבל אני שמחה שהיה לי חלק במפעל המבורך הזה. התגובות המרגשות, אותן אני שומעת מההורים, ממלאות אותי סיפוק רב".

מיותר לציין כי אין כמו 'עבודה בשטח' כדי ללמד את הבנות מהו חינוך מיוחד ומהו ילד מיוחד.

הגב' ליפּש מקבלת לידה את רשימת התלמידות במסלול החינוך המיוחד בשנה א' ומשדכת בינן לבין המשפחות. "בשלב הראשון אני נפגשת עם כל אחת מהתלמידות ושומעת על העדפותיה מבחינת אזור בארץ, ימים ושעות. אחר כך אני מתאימה להן משפחות. כאשר ראיתי את הבנות יחד עם הילדים המיוחדים ובני משפחותיהם בטיול שנערך לאחרונה, פשוט לא האמנתי. הקשר החזק בינן לבין הילדים ריגש מאוד. לכל ילד הייתה מדריכה אישית כך שגם בני המשפחות יכלו ליהנות מהפעילות.

"ארגונים רבים מטפלים בילד המיוחד ושולחים מתנדבים לבתים, אבל אלו מתנדבים ומתנדבות שלא-תמיד אישיותם תואמת את רוח הבתים שלנו. פה הילד מקבל מדריכה מבית חסידי והאם יכולה להיות רגועה בהיבט הזה. זה מאפשר לה קצת זמן פנוי לביצוע מטלות שוטפות".

משפחה המתגוררת בצפת, שארבעה מתוך חמשת ילדיהם עיוורים ל"ע. נקל לשער איזו מעמסה פיזית ונפשית מונחת על כתפי ההורים. מאז החלה החונכת מטעמנו להגיע לביתם - כך אמרו לי - הם נושמים פעם בשבוע לרווחה".

מעבר לפעילות עצמה קיים גם הצד הלימודי. ההתנסות המעשית של הבנות מתורגמת על-ידן להבנה מקצועית של התחום שבו הן משתלמות. "העבודה מתועדת על-ידי הבנות במחברות מיוחדות. הן מבצעות עבודת-מחקר, משוחחות עם ההורים, מאתרות בכוחות עצמן מקורות מידע. יש בנות שהולכות גם לבתי-הספר שבהם לומדים הילדים, כדי לדבר עם המורים ולשמוע פרטים נוספים על הילד. הן מכינות יומן-משימות, אוספות נתונים חשובים ומסיקות מסקנות אופרטיביות. כל זה חושף אותן לעולמו של הילד המיוחד וכאשר הן מגיעות בשנה השלישית לסטאז' עצמו, הן כבר מנוסות ומכירות היטב את התחום".

כמו אמא לילדה

כאם לילד מיוחד, כאמור, חשה הגב' שרה-רבקה ליפּש 'חובה' אישית לסייע בנושא הזה למשפחות אנ"ש והיא פועלת רבות גם במסגרת ארגון 'יד לילד המיוחד'.

כאשר יצא לדרך הפרויקט המיוחד של

לא! לא! הוא לא רצה שהיא תיסע. הילד ידע למנות את ימי השבוע על-פי היום שבו היא נהגה לבקרו. הוא היה סופר את הימים בהמתנה לשעות הללו.

"במסגרת התכנית עורכים יום פעילות משותף להורים, לילדים ולחונכות. השנה אנו מתכננים לקיים אותו בקיבוץ יגור, בפרויקט 'בלגן'. הפידבק מצד ההורים - נהדר ומרגש. איך אמרה לי אחת האמהות לפני זמן מה? - 'כל השבוע אנחנו חיים מתחת למים ורק בשעות שמגיעה החונכת להיות עם הילד אנחנו מרשים לעצמנו להוציא את ראשינו מהמים ולנשום קצת אוויר'".

"הבנות מפעילות את הילדים בכל מיני דרכים - בשירה, בסיפורים ובטיוולים. ההורים הם אלו שמחליטים תחילה על אופי הפעילות, הם יוזמים אותה בראשיתה, אחר כך התכנית זורמת. צוות המסלול אף הוא מלווה את הבנות ומדריך אותן. יש אצלנו מורות המתמחות בכל סוג של בעיה. מורה מנחה לטיפול בילדים אוטיסטים, מורה המלמדת איך להדריך עיוורים, מורה המטפלת במקרים של פיגור שכלי וכן הלאה. הצוות כולו מתמסר לפרויקט באופן בלתי רגיל וכל הפעילות הזאת נעשית על חשבון זמן הפנוי של המורות ובהתנדבות".

הגב' לנדא מספרת על מקרה נוסף, נוגע ללב, אותו היא מכירה באופן אישי. "יש לי

כמה שווה חיוך של ילד אוטיסט?

לפרויקט הזה בשנה שעברה וכן על הכמיהה של המשפחות למעט עזרה, התמלאתי במוטיבציה. ביררתי מראש פרטים על הילדה המדוברת. התעניינתי אצל מכרים על המשפחה. התכוננתי למשימה באופן רציני ביותר. ובאמת פגשתי במשפחה נהדרת, שמשקיעה המון זמן וכוחות בילדה המיוחדת שלהם, שהיא עצמה ילדה נפלאה ומקסימה".

איך קיבלה אותך הילדה?

"בשמחה בלתי רגילה. הכינו אותה לכך שאני מגיעה והיא רצה לקראתי וחיבקה אותי. קשה לתאר כמה התרגשתי".

מה אתן עושות במהלך השעתיים המוקצבות לפעילות?

"הילדה חייבת לעבור סדרת תרגילים כדי לסייע לה במצבה מבחינת מערכת העצבים. בכל פעם כשאני מגיעה, אמה מלמדת אותי עוד מספר תרגילים, ואחר-כך אני מתרגלת אותם עם הילדה. דווקא משום שאני מגיעה רק פעם בשבוע, הילדה מסכימה לשתף אתי פעולה יותר מאשר עם כל אחד אחר. מקצת התרגילים מייגעים אותה מאוד. בין השאר עליה לעלות במדרגות ברגלה השמאלית שהיא החלשה יותר וללכת כשהיא נועלת נעליים מיוחדות. התרגילים מוציאים אותה משינוי משקלה, אולם היא משתדלת לעמוד בכך בסבלנות רבה".

"מ' מספרת כי היא וחברותיה משתפות זו את זו בחוויות. "הילדה שבה אני מטפלת נחשבת למקרה 'קל' יחסית. יש לי חברה המטפלת בבחורה בת 24 הסובלת משיתוק מוחין ואפילפסיה. ויש בנות המטפלות בילדים אוטיסטים, ילדים בני 5-6 שאינם מדברים מילה. לפני ימים מספר סיפרה לנו בהתרגשות, אחת הבנות, על הילד 'שלה' שחיך אליה את החיוך הראשון בחייו. הסיפור הזה הפך לשיחת-היום במגמה".

מצילות את המשפחות

הגב' חדווה סגל היא "הרוח החיה מאחורי המפעל הזה", כהגדרת הגב' לנדא. בשיחה עם הגב' סגל היא מתארת את האופן שבו היא מנהלת בפועל את פרויקט החסד. "ראשית, אני מקבלת דיווחים שוטפים מהבנות ומרכזת את כולם. אחת לחודש הן מגישות לי 'יומן מסע' שבו הן מתארות את פגישותיהן עם הילדים המיוחדים. מה עשו, מה הרגישו, במה התקדם הילד, ומה הן למדו מהמפגשים אתו. בנוסף הן מכינות גם משימת-ידע. עליהן לאסוף חומר עיוני בנושא הקשור לבעייתו של הילד המטופל על-ידן. כאשר

לא 'עוד טיפול'. הלונג של 'יד לילד המיוחד', הפועל ביחד עם 'פרויקט החסד' של מכללת 'בית רבקה'

'הגואל'. היא פשוט הצילה אותי שבוע אחר שבוע והעניקה לי שעתיים נוספות של ביטחון והכנות לשבת - בלי לחץ ובלי דאגות.

"שנים לא הכרתי מציאות כזאת. היא הייתה כל-כך אחראית, מסורה לעבודתה ועקבית, מעולם לא החסירה. תמיד נכנסה כשחיוך גדול שפוף על פניה, מצוידת במשחקים אותם הביאה מביתה. לפעמים לקחה את הילד לשחק בחצר הת' הסמוך, לפעמים העסיקה אותו בבית ולפעמים יצאה איתו סתם לטייל. בכל פעם ופעם מצאה רעיון אחר איך להעסיק אותו ואני סמכתי עליה בעיניים עצומות. חשתי שהילד שלי בידים מצוינות".

השנה הוצמדו לפרידה שתי בנות. "בשנה שעברה הילד היה חוזר הביתה בסביבות חמש אחר-הצהריים. השנה, מסיבות טכניות שונות, הוא חוזר מוקדם יותר וזה כמובן מכביד עלינו. בעקבות זאת החליטו להצמיד לי שתי בנות - אחת מגיעה ביום שישי ושנייה באה בשבת בבוקר. כך אני מצליחה להספיק להשלים את שעות השינה של הלילה המקוטע. פשוט אין לי מילים. אני סבורה שהפרויקט הזה הוא עבודת-קודש ומברכת את העומדים מאחוריו מעומק לבי".

החיוך הראשון בחיי

התלמידה מ' מטפלת מאז ראשית השנה בילדה עם בעיה במערכת העצבים. "ברגע הראשון", מספרת מ', "המשימה הרתיעה אותי. אבל כששמעתי על הצלחות שהיו

הגב' ליפיש משבחת את התלמידות ואומר שהן ממלאות את תפקידן ההתנדבותי מכל הלב. "קשה לתאר במילים את המסירות שלהן לתפקיד. זה לא מכבר הייתה ילדה 'מיוחדת' שהתייממה מאמה. בזמן ה'שבועה' הגיעה התלמידה המטפלת בה לבית הילדה, שוב ושוב, כשהיא נעשית לה כמו אם...".

קיבלתי שעתיים במתנה

לפרידה (שם בדוי) יש ילד בן שמונה שאובחן כאוטיסט המתפקד ברמה בינונית. הקולות שאנו שומעים ברקע תוך כדי שאנו משוחחים עמה מסייעים לנו להבין מעט מהעובר עליה יום-יום ושעה-שעה.

"זה לא קל", היא אומרת. "חייבים להשגיח על הילד כל שנייה. הוא אינו מעסיק את עצמו כמו ילד רגיל, ומסוגל לעולל לעצמו נזק, גם אם אינו מתכוון לכך. הוא משתעמם, מחפש אוכל, מטפס על הארונות בדרך למצוא את מה שרוצה, לוקח, פותח, מסובב את כפתור הגז, יוצא החוצה בלי להגיד מילה. בקיצור, חייבים לעמוד לידו בהיכון. לא-פעם הוא משחק במים ואנו מוצאים אותו תוך דקות ספורות מציף את הבית. אנחנו כבר יודעים שאם במשך כמה דקות השתרר בבית שקט, זהו אות מבושר רעות, סימן שמשהו כבר קרה".

הבן הגדול ממנו בשנה מתנדב לסייע במלאכת השמירה על אחיו המיוחד, אולם פרידה מעדיפה שלא לנצל זאת יתר על המידה. "אני משתדלת לבקש ממנו עזרה עם אחיו רק כשזה באמת דחוף מאד, לא רוצה להפוך אותו לאחראי עליו. זה כבד מדי לגילו".

מה שקשה בשעות היום הופך לכמעט בלתי אפשרי בלילה. "הוא מתעורר בשעות מאוד לא-רגילות. שתיים בלילה יכול להפוך אצלו לבוקר. וכך הוא מעיר אותנו בשעות שונות ומשונות במהלך הלילה, גם בשבתות. חייבים לקום ולהשגיח עליו, למרות שעייפים והעיניים כמעט עצומות".

ביום שבו התקשרו אל פרידה ליידע אותה על הפרויקט החדש - לא הייתה מאושרת ממנה. "הם שאלו באלו שעות אני מעוניינת לקבל עזרה ואני אמרתי מיד: 'שישי בצהריים'. ימי שישי הפכו אצלי לסיוט של ממש. הילד מגיע הביתה בסביבות השעה שתיים-עשרה וחצי, ואני יודעת שמה שהספקתי לעשות עד אז יהיה עשוי, ומה שלא - לא אספיק. מהרגע שבו הוא נכנס הביתה חייבים להיות צמודים אליו ואין סיכוי לעשות עבודות בית כלשהן. מאז הגיעה אלינו המתנדבת נהגתי לקרוא לה

"כאשר בתי התכוונה לנסיעה לרבי לכ"ב בשבת וסיפרה על כך לילד, הוא החל לבכות ולמחות 'לא! לא! לא!'. הוא לא רצה שהיא תיסע. הילד ידע למנות את ימי השבוע על-פי היום שבו היא נהגה לבקרו. הוא היה סופר את הימים בהמתנה לשעות הללו"

"העבודה מתועדת על-ידי הבנות במחברות מיוחדות. הן מבצעות עבודת-מחקר, משוחחות עם ההורים, מאתרות בכוחות עצמן מקורות מידע. יש בנות שהולכות גם לבתי-הספר שבהם לומדים הילדים, כדי לדבר עם המורים ולשמוע פרטים נוספים על הילד"

"אנחנו לא מטילות אותן היישר למשימה אלא מכינות אותן לקראתה. ואכן, בעבודות שהן מגישות ניתן ביטוי רחב לחשש הנלווה לפגישתן הראשונה עם הילד. אבל כל זה חולף כעבור זמן מה. במהרה הן נקשרות אל מטופליהם, הן לומדות להכיר את אישיותם ופחות מתייחסות לצדדים החיצוניים המרתיעים במבט ראשון"

הכל התחיל מכתבה. הגב' יהודית לנדא

"הרוח החיה". הגב' חדווה סגל

ואיך מתייחסות אליהן המשפחות?
 "כפי שמתייחסים ל'מלאך משמים'. השעתיים הללו מצילות את המשפחות. לא-פעם אמהות מבקשות מהתלמידה לשלב במשחק גם את שאר האחים של המטופל. הבנות מתייעצות עם הצוות ולפעמים הן נענות לבקשה הזאת. לא תמיד זה טוב. יש ילדים חריגים שנבלעים בין האחים וסובלים מחוסר תשומת-לב מספקת. במקרים כאלו חשוב שהבת תשקיע רק בהן, בלי לשתף בפעילות את שאר האחים. הצוות המקצועי ב'בית רבקה' בוחן כל מקרה לגופו ומייעץ לתלמידות בהתאם".

אבל את טעמו המיוחד של הפרויקט הרגישה הגב' סגל יותר מכול לאחר ששולב בו גם נכדה ה'מיוחד'. "פתאום הבנתי מה מרגישות המשפחות. הנכד שלי עומד ומצפה לבת המטפלת בו בכיליון-עיניים. באחת הפעמים התקשרה הבת להודיע כי היא נוסעת והוא היה כל-כך מאוכזב. 'שהיא כבר תגיע!', הוא עומד וקורא בכל שבוע מחדש. היא משוחחת אותו ומספרת לו סיפורים, הדבר האהוב עליו יותר מכול. שעה נטו רק בשבילו, וזה תורם לו המון. תורם לילד, תורם לבני המשפחה, ותורם, לא-פחות, גם לבת עצמה".

מה הן התכניות לעתיד ומה בדבר שילובן של יתר תלמידות המכללה בפרויקט, אנו שואלים את הגב' לנדא.

"ייתכן בהחלט כי בעתיד נשלב בפרויקט ייחודי זה גם תלמידות משאר המגמות", אומרת הגב' לנדא ומוסיפה, "אני משוכנעת כי מלבד ההיבט הלימודי והמקצועי קיים כאן גם צד של חסד ועזרה לזולת, שבלי ספק יתרום רבות לאישיותן של התלמידות. הפרויקט הזה מצייד את השותפות בו בצידה חשובה מאוד שתלווה אותן לכל אורך חייהן!".

הן נתקלות בדילמה כלשהי, הן פונות אל הצוות המקצועי של המכללה ונעזרות בו. היומנים, אותם הן מגישות לי, מרשימים ביותר. יש מהתלמידות שמצרפות גם תצלומים המתעדים את הפעילות המרגשת שלהן".

האם הן אינן חוששות מהעבודה עם ילדים מיוחדים?

"חשש ראשוני קיים תמיד. הן הרי לא יודעות מיהו הילד אתו תיפגשנה ומה מצבו, כמו גם כיצד תתייחס אליהן משפחתו. מסיבה זו אנחנו לא מטילות אותן היישר למשימה אלא מכינות אותן לקראתה. ואכן, בעבודות שהן מגישות ניתן ביטוי רחב לחשש הנלווה לפגישתן הראשונה עם הילד. אבל כל זה חולף כעבור זמן מה. במהרה הן נקשרות אל מטופליהם, הן לומדות להכיר את אישיותם ופחות מתייחסות לצדדים החיצוניים המרתיעים במבט ראשון".

כיצד הן נערכות לקראת המפגש השבועי עם הילד?

"באופן רשמי המפגש אמור להיות מוקדש לילד, כאשר הבת מתאימה את הפעילות לתחומים שבהם הילד מתעניין. יש ילדים שאוהבים לשחק בגינה ויש האוהבים דווקא משחקי בית. מדובר בילדים שבעבורם משימות פשוטות כמו הליכה בקו ישר או תפיסה של כדור, הינן מורכבות ביותר. יש מהבנות שמגלות חשיבה מקורית ויצירתית בהפעלת הילדים. אחת מהן, למשל, הכינה עם הילד כדורי-שוקולד כדי לשפר את המוטוריקה שלו בפירור הביסקוויטים. אחרת הכינה עם הילדה שבה היא מטפלת סופגניות. בת שלישית יצרה במורידה פאזל גדול לעבודה עם המטופל שלה. הן משקיעות הרבה מאוד מחשבה בתכנון המפגש".